

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 9 Sayı: 43 Volume: 9 Issue: 43
Nisan 2016 April 2016
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

SADREDDİN KONEVÎ KÜTÜPHANESİNDEKİ KİTAPLAR BOOKS IN THE SADREDDİN KONEVÎ'S LIBRARY

Uğur ALTUĞ*

Öz

Sadreddin Konevî tasavvufta yeni bir akım oluşturmuş, aynı zamanda tasavvufa felsefi, tematik, kavramsal ve yöntemsel bakımlardan da bir vizyon getirmiştir. Tasavvufu felsefe ve İslam düşüncesinin teorik ilimleri ekseninde ele almıştır. Çalışmalarında inter disiplinler bir yöntem izleyen Konevî'nin metodu tasavvuf tarihinin gelişiminde önemli unsurlardan biri olmuştur. Osmanlı Arşivleri'nin önemli belgelerinden biri olan tahrir defterlerindeki bazı kayıtlar Konevî'nin çalışmalarına, metodolojisine ve beslendiği kaynaklara ışık tutacak niteliktedir. XV. ve XVI. yüzyıl Karaman Eyaleti tahrirlerinde Konevî'nin vakıfları da ayrıntılı biçimde yazılmıştır. Bu kayıtlar arasında Konevî'nin kütüphanesi ve burada bulunan kitaplar dikkat çekicidir. Bu eserler Konevî'nin yetiştiği entelektüel ortamı, etkilendiği yöntem, düşünce, ekol ve alimleri ve dönemin tasavvufî eğilimlerini de yansıtmaktadır. Kütüphanesinde İbni Sina, İbni Rüşd, İbni Arabî, Fahreddin Razi gibi bir çok alimin ve bizzat kendisinin yazdığı kitaplar yer almaktadır. Bu eserler tasavvuf tarihinde önemli bir öncünün düşünce ve mâna aleminin yapı taşları niteliğindedir.

Anahtar Kelimeler: Sadreddin Konevi, Kitap, Kütüphane, Tasavvuf, Tahrir Defteri.

Abstract

Sadreddin Konevi has pioneered a new flow in the Sufism; at the same time he brought a vision to Sufism in terms of philosophy, thematic, concept and methodology. He dealt the Sufism in the axis of the philosophy and the theoretical science of the Islamic thought. The method of Konevi, who followed an interdisciplinary method in his studies, has been one of the considerable aspects in the development of the Sufism history. Some registers in the tahrir defters, one of the significant documents of the Ottoman Archives, has the quality that will enlighten Konevi's works, methodology and sources he inspired. Konevi's wakfs were registered in details in the 15th and 16th century tahrirs of the Karaman Province. Among these registers, Konevi's library and books found are remarkable. These books reflect the intellectual environment, where Konevi was educated, the methodologies, thoughts, ecoles, and the scholars that he was influenced, and the mystical tendencies of the era concerned. In his library, there are books of many scholars such as İbni Sina, İbni Rüşd, İbni Arabî, Fahreddin Razi as well as those written by himself. These works have a quality of milestones of the thought and spiritual world of a prominent pioneer in the history of Sufism.

Keywords: Sadreddin Konevi, Book, Library, Sufism, Tahrir Defteri.

Giriş

Sadreddin Muhammed Konevî (1209-1274) Anadolu Selçuklu dönemi bilginlerinden olup tasavvuf tarihinde önemli bir yere sahiptir. Şeyh Mecdüddin İshak'ın oğlu, ünlü Mağribli sûfî Muhyiddin İbni Arabî'nin de üvey oğlu ve talebesidir. Ortaya koyduğu eserlerle tasavvufta sadece yeni bir akım oluşturmamış, aynı zamanda tasavvufa felsefi, tematik, kavramsal ve yöntemsel bakımlardan da bir vizyon getirmiştir. Konevî, Arabî ile birlikte tasavvufu yeni bir döneme ve aşamaya taşımıştır. Konevî'nin tasavvufî yöntem yaklaşımı tasavvuf tarihinin gelişim sürecindeki en önemli aşamalardan biri olmuştur (Demirli, 2008: 420-422).

Bilim ve tasavvuf tarihinde önemli bir yeri olan Konevî gibi bir figürün yetişmesinde çeşitli faktörler etkili olmuştur. Bu süreçte babası Şeyh Mecdüddin İshak'ın önemli bir yeri vardır. Anadolu Selçuklu Devleti hizmetinde bulunmuş ve diplomatik misyonla birkaç kez Bağdat'a gitmiştir. Bu esnada Bağdat, Musul, Cizre gibi şehirlerde tanınmış alimlerle görüşmeler yapmış ve buralardan kıymetli ilmi eserler edinmiştir. Babasının İbnü'l Arabî ve daha başka alimlerle dostluğu Konevî'nin yetişmesi sürecinde önemli unsurlardan olmuştur. Böylece çocukluğu ilmi bir muhitte, alimler ve kitaplar arasında geçmiştir. Daha sonra bizzat Konevî'nin İbnü'l Arabî, Mevlânâ Celeleddin Rûmî, Nasîruddin Tûsî ve Ahi Evren gibi önemli sûfî ve alimlerle ilişki ve irtibatı şüphesiz kendisine çok şey katmıştır.

Konevî'nin yetişmesinde ve ortaya her biri tasavvufta yeni çıktılar açacak olan eserler koyarak ilim ve tasavvuf tarihinde önemli bir yere sahip olması sürecinde en önemli unsurlardan birisi de yararlandığı kitaplar olmuştur. Konya ve Konevî hakkında daha önce yapılan bazı çalışmalarda, onun bu tip eserlerden ve bizzat kendi telifi olan eserlerden oluşan bir kütüphaneye sahip olduğu belirtilmiştir (Uzluk, 1958: 6; Konyalı, 1964: 487-505; Bayram, 2002a: 892-898). Buna karşın, Konevî'nin Kütüphanesi ve burada bulunan eserler konusu günümüzün yeterince aydınlanmamış meselelerinden biridir. Bu hususun aydınlatılabilmesi ilahiyat, felsefe, tarih, sosyoloji, bilim, kültür ve kütüphanecilik alanlarında araştırmacılara önemli veriler

* Yrd. Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, uguraltug@hotmail.com.

sağlayacaktır. Biz bu makaleyle Sadreddin Konevî Kütüphanesi hakkında çeşitli bilgiler vererek burada bulunan eserleri sıhhatli bir biçimde tespit ederek bunları listelemeye ve böylece kütüphanenin bir katalogunu çıkarmaya çalışacağız.

Sadreddin Konevî Kütüphanesi

Başlarken öncelikle şunu belirtmeliyiz ki Sadreddin Konevî'nin bir kütüphaneye sahip olduğu öncelikle bizzat kendi vasiyetnâmesinden ve bugün vakıfları arasında bulunan kütüphane binasından ve camisinde bulunan kitâbeden anlaşılmaktadır.

Konevî ölümünden (1274) kısa bir süre önce bir vasiyetnâme yazmıştır. Bu vasiyetnâmede bazı duygu ve düşüncelerini, yakınlarına ve dostlarına tavsiyelerini ve yapmalarını istediği çeşitli işleri bildirmektedir. Bu vasiyetnâmede Konevî şahsi kitaplarıyla ilgili olarak da şu şekilde bazı isteklerde bulunmaktadır. "1. Felsefeye dair olan kitaplarının satılıp parasının Müslüman fakirlere sadaka olarak dağıtılmasını, 2. Tıp, fıkıh ve hadise dair kitaplarının Şam'a götürülüp orada ilimle meşgul olanların istifadesine sunulmak üzere vakfedilmesini, 3. Kendi te'lifi olan eserlerin de Afifü'd-din'de hatıra olarak kalmasını istemektedir". Bu Afifüddin'in Konevî'nin kızı Sekîne'nin eşi yani kendisinin damadı olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencileri, yakınları, dostları ve devlet yöneticileri Konevî'nin öldüğü yıl mezarı ve camii ile medresesi arasında bir imaret ve kütüphane inşaa ederek onun adına vakfiye düzenlemişler ve kitaplarını buraya vakfetmişlerdir (Bayram, 2002a: 892-893).

Sadreddin Konevî Camii'nin güneye açılan dış kapısı üzerinde iki kitâbe bulunmaktadır. Üç satırlık Arapça olan birinci kitâbenin çevirisi şöyledir: "Bu mübarek mâmure içindeki muhakkik ve rabbanî âlim Sadreddin Muhammed ibn-i İshak ibn-i Muhammed'in - Allah kendisinden razı olsun - türbesi, vakfiyesinde şartları belli edildiği ve yazıldığı veçhile kendisinin vakfeylediği kitapları ihtiva eden kütüphanesiyle beraber ashabından 673 yılı aylarında yapıldı". Bu kitâbeden şu hususlar ortaya çıkıyor: "1. Sadreddin Konevî'nin adı Muhammed, babasının İshak, dedesinin de Muhammeddir. 2. Yapılan mâmure içinde kendisinin bir türbesi ve kütüphanesi vardır. 3. Mâmurenin bir vakfiyesi vardır. Bu vakfiyede vakfettiği kitapların sayısı ve bunların idare ve idame şekilleri açıkça gösterilmiştir. 4. Bu imaret ve kütüphane herkes için değil Sadreddin Konevî'nin ashabından iyi halli, salih fakirler için yaptırılmıştır. 5. Mâmure H. 673 - M. 1274'te yapılmıştır". Söz konusu kitâbelerden ikincisi ise Türkçe olup H. 1317 - M. 1899'da Mehmed Ferid Paşa'nın Konya valiliği zamanında cami ve türbenin esaslı bir surette tamir ve ihya edildiğini göstermektedir (Konyalı, 1964: 488-489).

Sadreddin Konevî'nin vasiyetnâmesi ve ilgili kitabenin de açıkça gösterdiği gibi, o henüz hayattayken yaşadığı dönemin koşullarına göre zengin ve önemli eserlerden oluşan büyük bir kütüphane oluşturmuştu. Hemen ölümünden sonra inşa edilen mamuresi bünyesinde bir de bizzat kendisinin vakfettiği kitaplardan oluşan bir kütüphane binası inşa edilmiştir. Vakıf statüsü içerisinde bulunan kütüphanedeki eserler Anadolu Selçuklu Devleti'nden sonra Karamanoğulları Beyliği döneminde de varlığını korumuş ve Fatih Sultan Mehmed'in bu beyliği ilhakıyla Osmanlı Devleti bünyesine alınmıştır. Bu süreç Konya evkâf tahrirlerindeki çeşitli kayıtlardan takip edilebilmektedir. Daha önce Karamanoğlu İbrahim Bey'in vakıflar üzerinde izlemiş olduğu politikalara Osmanlılar nazik bir biçimde yaklaşmışlardır. 1476 (H. 881) tarihli Karaman eyaleti evkâf defterinin *mukaddîme* (giriş) kısmında İbrahim Bey'in vakıflara verdiği mektupların da görülüp dikkate alındığı belirtilmektedir (KK. TT-d, 564: 1b). Konevî vakıflarının hemen üzerine de "mukarrer be-hüküm-i hümayûn-i vakfiyye ve İbrahim Beg'den mukarrernâme görüldü" (KK. TT-d, 564: 4a) şeklinde düşülmüş olan derkenar bu süreci ifade etmektedir.

Tahrir Defterleri ve Konevî Kütüphanesi

Yazı konusu olan kütüphane ve kitapların üzerindeki bilinmezlik perdesinin en önemli sebeplerinden biri Anadolu Selçuklu Devleti'ne ait arşivlerin sağlıklı bir biçimde günümüze ulaşamamış olmasından kaynaklanmaktadır. Bir diğer sebepte Türkiye'de bulunan yazma eserleri ihtiva eden kütüphanelerin bugüne kadar tam bir katalogunun yapılamamış olmasından dolayı birçok eserin henüz gün yüzüne çıkarılamamasıdır (Bayram, 2002b: 40). Bütün bu olumsuzluklara karşın daha geç dönemlere, Osmanlılara ait bir takım arşiv belgeleri ya da çeşitli kaynaklardaki bilgiler Anadolu Selçuklularını Devleti'nin çeşitli meselelerine ışık tutabilecek niteliktedir. Konya *tahrir defterleri'*nde Sadreddin Konevî'nin vakıfları ve kütüphanesine dair önemli kayıtlar bulunmaktadır.

Tahrir işlemi bir bölge ya da ülkenin fetih sürecinin son aşamasını teşkil ederdi. Ele geçirilen memleketler, ancak bu suretle mutlak şekilde Osmanlı egemenliği altına alınırdu. Tahrirle, fethedilen bölgede yaşayan bütün halk ve başta toprak, bağ, bahçe, değirmen, maden, tuzla vs. olmak üzere bütün ekonomik kaynaklar titiz bir biçimde tespit edilerek, çiftlik, mezraa, köy, nâhiye, sancak ve beylerbeyilik şeklinde organize edilirdi. Böylece ilgili bölge tipik bir Osmanlı sancağına dönüştürülürdü. Her bir birimin başına birer yönetici atanır ve söz konusu sancağın Osmanlı Devleti'ne entegrasyon sürecinde önemli olan kanûnnâmeler oluşturulurdu. Bütün bu işlemler tahrir defterleri denilen kütüklere özenle kaydedilirdi. Tahrirlerin mufassal, icmâl, yaya-müselleme, voynuk, kale, akıncı ve evkâf olmak üzere çeşitleri vardır. Bu sûretle tahrirle sadece toprak, reaya ve asker ekseninde örgütlenmiş timâr birimleri değil, ilgili bölgede

bulunan bütün askeri, idari, sosyal, ekonomik kurum, kişi ve değerler de konu olmuştur. Bu bağlamda, imparatorluk bünyesinde bulunan vakıflar da tahrir işlemi ile tespit edilerek, statü, işletim, personel ve bünyesini oluşturan ekonomik değerler gibi hususlar tahrir defterlerine kaydedilirdi. Söz konusu vakıflar, mufassal ve icmâl şeklinde timâr sistemi çerçevesinde yapılan tahrirlerde sayılıp defter edildiği gibi, bizzat vakıfları konu alan tahrirlere de konu olmuşlardır. Bu tip tahrirlerde tespit edilmiş vakıfları içerenlere *evkâf defteri* denilir. Evkâf defterleri sosyal, ekonomik, demografik idari ve zihniyet bakımından çok önemli bilgiler içermektedir. Bizzat İslâmî hayır maksadı çerçevesinde kurgulanan vakıf kurumu bünyesinde yapılan uygulamalar, vücuda getirilmiş tesisler, bu süreçte rol alan kadrolar ve devletin bu süreçte takip ettiği politika ve destekler bu defterlerde ayrıntılı biçimde yer almaktadır (Barkan, 1941: 20-59; İnalçık, 1954: XI-XXXVI; Faroqhi, 2000: 112-113).

Karamanoğlu Beyliği'nin büyük kısmı Fatih Sultan Mehmed döneminde ele geçirildikten sonra tahrirlere tâbi tutulmuştur. Bu süreçte Konya başta olmak üzere Karaman Beylerbeyliği bünyesindeki vakıfların da tahrirleri yapılmıştır. Bunların sonucunda hazırlanmış *evkâf* defterlerinden günümüze ulaşabilenlerin en eski tarihlisi Fatih dönemine ait olup 1476 (H. 881)'e aittir (KK. TT-d, 564), ikincisi ise II. Bayezid dönemine ait olup 1483/1484 (H. 888) tarihlidir (MCO, 116-1). Bu defterin hemen başında yer alan *mukaddîme* kısmında verilen bilgilerde Karaman Beylerbeyliği vakıflarının Fatih döneminde yapılan ilk tahririne atıf yapılmaktadır. Karaman vakıfları daha sonra yine II. Bayezid 1500 (H. 906) (KK. TT-d, 565), Yavuz Sultan Selim (D. 713)¹ ve III. Murad 1584 (H. 992) (KK. TT-d, 584) dönemlerinde de tahrir tâbi tutulmuştur. Bu tahrirlerde Konya'da bulunan evkâf, dolayısıyla Sadreddin Konevî vakıfları ve kütüphanesi de sayılıp defter edilmiştir. Bunların yanı sıra, Konevî vakıfları detaylı biçimde olmasa da Konya'ya ait çeşitli tahrirlerde de sayılmıştır (BOA, TT-d, 40, 63, 399; Faroqhi, 1974: 145-172). Burada şunu belirtmeliyiz ki, Sadreddin Konevî evkâfı ve kütüphanesindeki eserler Fatih dönemine ait 1476 tarihli *evkâf* defterindeki kayıtlar çerçevesinde ilk kez Feridun Nâfiz Uzluk (Uzluk, 1958: 11-13), daha sonra mamuresindeki kitabelerle birlikte yine bazı tahrir defterlerini kullanmak suretiyle İbrahim Hakkı Konyalı tarafından ele alınmıştır (Konyalı, 1964: 487-505). Bu çalışmalarda ilgili kitabelerin yanı sıra, 1476, 1500 ve 1584 tarihli Karaman evkâf defterlerindeki veriler kullanılmıştır. Konevî evkâfı ve kütüphanesi bu çalışmalardan sonra da çeşitli incelemelere konu olmuştur (Afşar, 1374/1996: s. 477-502; Erdoğan, 2003: 137-142; Bayram, 2001: 179-186). Bu çalışmalar meseleye çeşitli katkılar getirmişlerdir².

Bilindiği gibi Fatih Sultan Mehmed saltanatının sonlarına doğru imparatorluk genelinde mevcut bulunan bütün vakıflar üzerinde teftişler yaptırmış, vakıf özelliğini yitirenleri *nesh etmiş* ve bunlara gelir olarak bağlanmış binlerce bağ, bahçe, değirmen, çiftlik, mezraa ve köyü dirliğe dönüştürerek timârlılara tevcih etmiştir (İnalçık, 1978: 533). 1483/1484 tarihli defterin mukaddimesinde "*Köhne defterde mestûr olub, mensûh kayd olunan ve defterden hâriç olan evkâfın vakfiye-i şer'iyyesi...*" (MCO, 116-1: 1a)³ şeklindeki ifade Fatih'in vakıflar üzerinde takip ettiği *nesih* politikasını Karaman Beylerbeyliği'nde de tatbik ettiğini teyit etmektedir. 1476'daki tahrir nesih politikasını yürürlüğe koymak için yapılmış görünüyor. Bu defter 1483/1484 tahririnde *köhne defter*⁴ şeklinde ifade edilmiştir. II. Bayezid saltanatının ilk yıllarında, babası Fatih'in *nesh ettiği* vakıfları tekrar eski statülerine dönüştürmüştür. 1483/1484'teki tahrirde bu gayenin güdüldüğü anlaşılıyor. Söz konusu defterlerde Konevî vakıflarının gelirleri 1476'da 11.380; 1483/1484'te 25.265 ve 1500'de 29.069 akçe şeklinde bir değişim göstermektedir. Fatih'in nesih politikasıyla birlikte Sadreddin Konevî Vakfının tasarrufuna verilen gelir kaynaklarında ciddi bir kesintiye gidilmiş görünüyor. Nitekim II. Bayezid'in bu politikayı terk edişinden sonra görüldüğü gibi gelirlerde iki kattan fazla bir artış olmuştur.

Karaman Eyâleti Evkâf defterlerinde Sadreddin Konevî vakıfları bütün detaylarıyla yer almaktadır. Bu vakıflar arasında onun kitaplarından oluşan kütüphane kayıtları dikkat çekicidir. İlgili defterlerin *Konevî Evkâfı* kısmında "*Tafsil-i Kütüb-i Kitâbhâne-i Hazreti Şeyh Sadreddin...*" (KK. TT-d, 564: 4b; MCO, 116/1: 5b) şeklinde bir başlık altında kütüphanenin demirbaşı olan kitaplar bir bir defterlere kaydedilmiştir. Söz konusu defterlerdeki kayıtlarla Konevî Kütüphanesinde 1476'da **162 adet**; 1483/1484, 1500 yılları ve I. Selim döneminde **168 adet** ve 1584'te **151 adet** kitap tespit edilmiştir.

¹ Bu defterin mukaddîme kısmı eksik olduğu için tarihi tespit edilememiştir. Çeşitli kayıtlardan bu tahririn Yavuz Sultan Selim döneminde yapıldığı anlaşılıyor. Defterin 2003'te fotokopisini veren Sayın Prof. Dr. Halil İnalçık'a ve 2004'te elektronik kopyasını getiren Sayın Prof. Dr. Evgeni Radoslav Radushev'e müteşekkirim. Bu defter Seyit Ali Kahraman tarafından yayınlanmıştır, bkz kaynakça.

² Bu çalışmalarda ortaya konan Konevî Kütüphanesi'ndeki kitapların listeleri tekrar gözden geçirilmiş ve söz konusu *evkâf* defterlerindeki kayıtlarla karşılaştırılarak yeni bir liste oluşturularak yazımıza eklenmiştir.

³ *Köhne defterde mestûr olub, mensûh kayd olunan ve defterden hâriç olan evkâfın vakfiye-i şer'iyyesi ve İbrahim Beg'den mukarrernâmesi olanlar emr-i âli mücebince mukarrer tutulub defter-i cedîde kayd olundu ve köhne defterde mestûr olub kimesne geliüb yazdurmaduğu evkâf ber müceb-i defter-i köhne deyü defter-i cedîde nakl olundu ve evkâf mutasarrıflarından temessükleri görülmeyenler hemân der tasarruf-i falan deyü kayd olundu, temessük zikr olmadı.*

⁴ Tahrir sisteminde, yeni yapılmış tahrirlerle düzenlenen defterlere *cedîd defter*, bundan bir öncekine *atîk defter*, daha da önce yapılmış olanlara ise artık *köhne defter* ya da *battal defter* denilirdi.

Görüldüğü gibi Karaman'ın 1476 tarihli ilk evkâf defterinde tespit edilen kitapların sayısında 1483/1484'te, 1500'de ve I. Selim (1512-1520) döneminde yapılan tahrirlerde altı adetlik bir artış görülürken, 1584'te ise Fatih döneminde 1476'da yapılmış tahrire göre on bir adetlik bir azalış söz konusudur. Kütüphanedeki eserlerin adetlerinde küçük de olsa farklılıklar görülüyor. İlk tahrirden (1476) sonra görülen artışın sebebi, kütüphaneye yapılan bağışlarla açıklanabilir. 1483/1484'teki tahrirden kütüphanede bulunan iki kitabın Mahmut Paşa tarafından bağışlandığı görülmektedir (MCO, 116-1: 5b).⁵ Ayrıca Konevî'ye ait çeşitli defterler ve malzeme de kaydedilmiştir. Böylece 168'e yükselen kitap sayısı III. Murad döneminde (1574-1595) on yedi adetlik azalmayla 151'e düşmüş görünüyor (KK. TT-d, 584: 8a-9b). Söz konusu defterde kitapları da içeren bazı yerlerde çürüme, silinme ve aşınmalar vardır. Bu yüzden defterde bazı kitapların kayıtları yok olmuş görünüyor. Bunun yanı sıra bazı kitaplar ödünç alınmış, çürümüş ya da kaybolmuş olabilir.

Biz bu kitapların 1476 ve 1483/1484 tarihli defterlerde bulunan kayıtlarını Latin harflerine aktararak tablo halinde listelemeye çalıştık. Çalışmamızın daha önce de belirtildiği gibi en önemli gayesi Konevî Kütüphanesinin kataloğunu tespit edebilmektir. Bu doğrultuda, ilgili defterlerde Konevî vakıfları kısmında kayıtlı olan eserlerin listesini burada yayınlamaktayız.

Konevî'nin Donanım ve Düşüncesinin Yapı Taşları

Sadreddin Konevî Kütüphanesi'ndeki eserler yetiştiği ortamın ilmî ve sosyal koşullarını yansıtmaktadır. Kütüphanedeki eserler vasıtasıyla onun ilgi alanları, etkilendiği ve ilişkide bulunduğu bilginler ve sûfiler, beslendiği ve bizzat kendi çalışmalarında yararlandığı eserler vb. hakkında bir fikir ulaşılmaktadır. Söz konusu ilmî ve tasavvufî ortam ve koşulların aynı zamanda XIII. yüzyıldaki bilimsel ve kültürel yapıyı da temsil ettiği anlaşılıyor. Kütüphanedeki eserler bu dönemde sadece Konevî'nin değil, diğer bilgin ve mutasavvıfların da üzerinde yükseldiği dinî, ilmi ve entelektüel zemini, temel kaynakları, bilginleri, ekolleri ve bunların birbirleriyle olan etkileşim ve ilişkileri de yansıtmaktadır.

Konevî Kütüphanesi'nde gerek kendi döneminde yaşayan, gerekse daha önceki dönemlerde yaşamış ve her biri kendi alanında önemli çalışmalar yapmış bilgin ve sûfilerin eserleri bulunmaktadır. Dönemin iletişim, ulaşım ve teknik koşulları ve eserlerin ancak el yazısıyla telif edilip çoğaltılabildiği dolayısıyla kitapların pahalı ve çok zor elde edilen bir nesne oluşu gibi hususlar göz önünde bulundurulduğunda bu kütüphanenin o dönemde ifade ettiği değer daha iyi anlaşılacaktır.

Böyle bir kütüphanenin teşekkülünü sağlayan bazı unsurları şu şekilde ifade edebiliriz: Yukarıda belirtildiği gibi Konevî'nin babası Meccüddin İshak, İbnü'l Esîr kardeşlerle, İbnü'l Cevzî ve oğlu Abdurrahman ile görüşmeler yapmış ve onların bir takım eserlerini ve daha başka eserleri de edinmiştir. Bu eserler oğlu Sadreddin Konevî'ye intikal etmiştir. Diğer taraftan Konevî uzun süre Suriye ve Mısır'da üvey babası Muhyiddin İbnü'l Arabî'nin yanında bulunmuştu. Burada bir takım kitaplar edinmiş olmalıdır, ayrıca Arabî'nin de bir çok eseri kendisine intikal etmiştir. Bu eserler arasında Arabî'nin kendi el yazısı olan telif eserleri ve Mağrib'den getirdiği bir takım şahsi eserleri bulunmaktadır (KK. TT-d, 564; MCO, 116-1; Bayram, 2002a: 893; Erünsal, 2008: 458-459). Konevî Kütüphanesi'ndeki eserlerden de anlaşıldığı gibi İslam kültürünün çeşitli bölgelerinde telif edilmiş olan kitaplar Konya'daki bilgin ve sûfiler tarafından da takip ve temin edilmekteydi. Bu husus büyük ölçüde Konya'da bulunan bilginlerin ilgisi ve kişisel bağlantıları ile gerçekleşmiş olmalıdır. Mevlana, Arabî ve Konevî'nin bu süreçteki katkıları büyüktür (Eren, 1999: 221). Bunların yanı sıra Konevî'nin bizzat kendi telifi olan eserler de kitapları arasında bulunuyordu. Dostlarına ve devlet adamlarına yazdığı mektuplar, dostlarının kendisine yazdıkları mektuplar ve bir takım küçük risaleleri özel defterlerinde toplamıştı. Konevî Kütüphanesi teşekkül ettikten sonra dönem dönem başka insanlar da bu kütüphaneye kitaplar bağışlamış olmalıdırlar. Zengin ve muhtevalı bir koleksiyona sahipti (KK. TT-d, 564; MCO, 116-1; Bayram, 2002a: 892-893).

Sadreddin Konevî kütüphanesindeki eserler konu ve yazarlarına göre kategorize edildiğinde onun yetişmesinde etkisi ve yeri olan fikir ve düşünce kaynakları, bilginler, sûfiler ve ekoller de ortaya konabilir. Ayrıca XIII. yüzyılda sadece Anadolu'da değil diğer İslâm memleketlerinde de etkin olan ilmî ve tasavvufî akımlar, figürler ve entelektüel ortam da belirlenebilir. Her ne kadar evkâf defterlerindeki kayıtlardan tespit edilen Konevî Kütüphanesi'ndeki eserlerin toplu kataloğu liste halinde yazıya eklenecek olsa da, bilgin ve sûfiler arasındaki ilişkiler, etkileşimler, entelektüel ortam ve düzey hakkında bir fikir vermesi amacıyla bu kütüphanede ilk bakışta göze çarpan bazı eserleri yazarlarıyla birlikte şu şekilde ifade edebiliriz:

İbn-i Sina: *El-Kanun fi't-Tib; Kitâbüş-Şifa*.

Gazzali: *El Vasi' fi'l-Fıkh'ül İmam'ül Gazzâli; İhya-u Ulûmi'd-Din*.

İbn-i Rüşd: *Bidâyet el-Müctehid ve Nihâyet'il-Muktesid*.

⁵ "Kitab-ı Muhtasar'ül Ahkâm, vakf-i Mahmud Paşa", vr. 5b; "Mushaf-i Hazret-i Mahmud Paşa". Mahmut Paşa Fatih Sultan Mehmed'in vezir-i azamlarından olup iki defa bu makamda bulunmuştur. Kendisi ilim ve sanat erbabını koruyan, halk nezdinde veli sıfatıyla anılan biridir. İstanbul başta olmak üzere, Ankara, Edirne ve Hasköy gibi şehirlerde çeşitli vakıf eserleri vücuda getirmiştir. Bu kayıt onun Konya'da da bu tür faaliyetlerde bulunduğunu ortaya koymaktadır.

El-Bîrûnî: *Kanûn-i Mes'ud fi'n-Nücümü'l Ebi'r-Reyhan(?)*
Mahmud Zemahşerî: *Keşşâf Tefsiri; Kitâbü'l-Faik fi Garibü'l-Hadîs.*
Fahrüddin er-Razî: *Tefsirü'l-Kebir Mefahitü'l-Gayb; Gayet'ül-itizâm'il-imâm'il-haremeyn; Nihâyet'ül-Ukûl.*
Muhyiddin İbnü'l-Arabî: *el-Fütûhatü'l-Mekkiyye fi Esrâri'l-Mahkiyye ve'l Mülkiyye; Fusûsü'l-Hikem (Şeyh Konevî hattı); Anka-i Muğrib; Kitâbu'l-Ba'; Kitâbü'l-Firâset; Mevaki'ü'n-Nücüm ve Metali' Ehilletü'l-Esrar ve'l-Ulûm; Ruhü'l-Kuds fi Esrari't-Taharat ve's-Salavat; Tercümân'ül Eşvâk.*
Sadreddin Konevî: *en-Nefahatü'l-ilâhiyye; en-Nusûs fi-tahkik-i tavri'l-mahsûs; Miftâhu Gaybi'l-cem ve'l-üvcûd; Risâletü'l-hâdiye; Risâletü'l-mufasssiha.*
Ahi Evren Hâce Nasîrü'd-din Mahmud el-Hoyî: *Metali'ül-İmân.*
Ebu'l-Feth Muhammed b. Abdülkerim b. Ebubekir eş-Şehristânî: *El-Milel ve'n-Nihâl.*
Abdurrahman el-Berkûkî: *Şerhu Divân-u'l-Mütenebbî.*
Ebu Abdullah Muhammed b. Nasr el-Mervezî eş-Şafî: *İhtilaf'ül-Ülema.*
El-Cevâlikî: *Şerhu Edebi'l-Kâtib.*
Ebû Übeyd el-Kasım b. Sellâm: *Garibü'l-Hadîs.*
Ebû Ali Hasan b. Ali bin Horasanî et-Tusî: *Kitâbu Muhtasari'l-Ahkâm.*
Ebû Talib el-Mekki: *Kûtü'l-Kulûb.*
Ebû Yusuf: *Kitâbü'l-Harâç.*
İbnü'l Hâcib: *Şerhü't-Tasrîfi'l-Mülûk.*
İbnü'l-Esîr Mübârek b. Muhammed: *Câmi'ü'l-Usûl li-Ehâdisi'r-Resûl.*
İmâm Müslim: *Sahih-i Müslim.*
İmâm Cüveynî: *Kitâbü'l-İrşâd.*
Ahmed b. Hanbel: *Kitâbü's-Sünne.*
Radiyuddin et-Tâberî: *el-Mûlahhas fi Ma'rifeti'l İlmi'l-Hadîs.*
Kitâbü'l Ahkâm: *Sahihi Buhari'nin bölümlerinden.*
Şemseddin İsfahanî: *Şems'ül-Muhtasar.*
İmam Begâvî: *Kitâb'ül-Mesâbih.*
Hüsâmeddin Çelebi: *İlmü'l-Meşâyih.*
Ebû'l-Kasım el-Kuşeyrî: *Er-Risâle fi't-Tevbe ve Ahkâmiha; Risâle fi Beyân'is-Sülûk.*
Hz. Ali: *Kitâb'ül Belâga (Nehcül Belâga)*
Sirâceddin Urmevî: *Kitâbu fi'l-Mantık.*
Abi Hasan b. Ebu Talib: *Keşfu'r-Rumuz fi'l-Mantıkü't-Tayr.*
Ebu'l-Kasım el Zahravî: *Kitâbü'l-Tasrîf.*
Şeyh İbnü'l Hâcib: *Kitâb-i Şerhi'l-Esma'il-Hüsna.*
Farabi: *Kitâbü [ihâsâ-il-] Ulûm.*
Buharî: *Sahih-i Buharî'nin Defterü'l-Evvel-i min Kitâb'ül-Ahkâm kısmı.*
Taberî: *Tarihu'l-Ümem ve'l-Mülûk.*
Zahuriddin Muhammed Nişâburî: *Besâir.*
Kutbuddin er-Râzi et-Tahtânî: *Risale-i Kutbiyye (Risale fi't-Tasavvur ve't-Tasdik).*
Ferîdüddin Attâr: *Tezkiretü'l-Evliya.*
Ebû'l-Fadl: *Kitâbü'l-Münteka.*
Tahir el-Bağdadî: *Kitâbu et-Tekmile fi'l-hisâb.*
Radî el-Esterâbâdî: *Şerhu'l-Kâfiye.*
İsmail bin Hammad el Cevherî: *Sihâh-i Cevherî.*

1476 (H. 881) ve 1483/1484 (H. 888)'te Konevî Kütüphanesindeki Kitaplar⁶

1476 (H. 881)	1483/1484 (H. 888)
Tafsîl-i Kütüb-i Kitâbhâne-i Hazret-i Şeyh: K u r â n ' ü l - m e c î d -Mushaf-ı müzehheb, mücelledin -Mushaf-ı müzehheb, kûfî, mücelled	Tafsîl-i Kütüb-i Kitâbhâne-i Hazreti Şeyh Sadreddin aleyhir-rahmet: -Keşşâf, tamam 2 cild -Et-Tefsirü'l-Kebîr, tamâm 4 Cild

⁶ Bu listeye, 1476 ve 1483/1484 yıllarında Karaman Eyâleti'nde yapılan tahrirlerde Sadreddin Konevî Kütüphanesi'nde tespit edilmiş kitaplar konulmuş, sonraki tahrirler listeye alınmamıştır. 1476 tarihli defter bölgede yapılan ilk evkâf tahriri sonucunda düzenlenmiştir. Eyâletin, 1483/1484, 1500 yıllarında ve I. Selim döneminde yapılan tahrirlerinde tespit edilen kitapların sayı ve künyeleri aynıdır. 1584'te düzenlenen defterde görülen silinme ve çürümeler dolayısıyla kayıtlar pek sağlıklı değildir. Bu sebeplerden dolayı burada 1476 ve 1483/1484 tahrirlerinde tespit edilmiş kitaplar listelenmiştir. Bu listeler oluşturulurken kitapları birbirleriyle karşılıklı eşleştirerek sıralamak yerine, defterlerdeki kayıt sıralarına sadık kalarak vermek tercih edilmiştir. Defterlerde kayıtlı kitapların transkripsiyonunu aşamasında okunuşundan emin olmadığımız kelimelerin yanına (?), okunamayan kelimelerin yerine (...) işaretleri konulmuştur. Eksik harf ya da kelimeler farklı kaynaklardan tamamlanmışsa köşeli parantez [ ] içerisinde eklenmiştir.

<p>-Eczâ'-i Kurân'ül-mecîd müzehheb, mücelled -Eczâ'-i Ân'il-Kurân, mücelled, 7 -Def'a Eczâ'-i 'ani'l-Kurân, mücelled, 8</p> <p style="text-align: center;">T e f â s î r</p> <p>-Et-Tefsîrû'l-Kebîr, tamam 4 mücelled -Keşşâf, tamam, mücelled -Tefsîr-i ez-evvel-i Furkân, mücelled -Ân tefsîr, mücelled -Tefsîr-i ez-evvel-i En'am, mücelled -Tefsîr-i ez-evvel-i Hûd, mücelled -Tefsîr-i ez-evvel-i Âl-i İmrân, mücelled -Def'a ez-tefsîr, mücelled</p> <p style="text-align: center;">T e f â s î r - i H a z r e t - i Ş e y h</p> <p>-Ân tefsîr, mücelled, 3 -Tefsîr-i Fansî, ez-evvel-i Âl-i İmrân, mücelled -Tefsîr, tamam, mücelled -Tefsîr-i Fâtiha, tamam, mücelled -Def'a ez-evvel-i Âl-i İmrân, mücelled -Tefsîr-i ez-Keşşâf ez-evvel-i Hücurât, mücelled -Tefsîr-i ez-evvel-i Hicr, mücelled -Muhtasar Keşşâf, mücelled -Ez-tefsîr-i İbn-i İmâmeddin, mücelled -Ez-tefsîr-i Besâir, mücelled</p> <p style="text-align: center;">K i t â b - i E h a d î s</p> <p>-Hadîs-i Tûtî, mücelled -Hadîs-i Marifet'i[l] Envâ'i Âlem-i Hadîs, mücelled -Garîb'ül-Hadîs, mücelled -Kanûn-ı fî Garîb'ül-Hadîs, mücelled -Fükûk maa' şerh'il-hadîs, mücelled -Sirâc'ül-Ârifin, mücelled -Mevzuât, mücelled, 2 -Câmi'ü'l-Usul, mücelled, 9 -Kitâbu'l-Âhkâm, mücelled, 9 -'an Müslim, mücelled -Bâ'is'ül-Âhkâm, mücelled -Risâletü'l-Envâr, mücelled -Ez-Âhkâm, mücelled -İşâret'ül-Kurân-ı Hadîs (...), mücelled -Mesâbih, tamam, mücelled, 2 -Şerhü'l-Münîr, mücelled -Kütü'l-Kulûb, mücelled -Ruhu'l-Kuds, mücelled -Kitâbü'l-Harâç, mücelled -Kitâb'ül-Cifrânî, mücelled -El-tefsîr'üs-sâlis min ebî'l feth-i âli divân'il mütenebbî, mücelled -Kitâb'ül-Müçtehid, mücelled, 2 -Kitâb'ül-Beyân, mücelled, 2 -Kitâb'üs-Salavat, mücelled, 2 -Fusûs[ü'l-Hikem], mücelled -Kitâb'ül-Mantık, mücelled -Tahrir'ül-Mesâil, mücelled, 3 -Kitâb'ül-Mahzûm min'el Fakîh, mücelled -Müntehib fî'l Da'vât, mücelled -Muhtarât, mücelled, 2 -Muhtasar fî'l Usûl, mücelled -Kitâbü's-Sümûm, mücelled. -Muhtasar'ül-Âhkâm'ül Şer'iyye, mücelled -Kitâbu Mahzûm fî Fakîh'ül-Şâfi, mücelled -Resâil, mücelled -Kitâbü's-Şifâ min'el-Tıb -Kitâbü's-Sünne, mücelled -Şerh'ül-Mesâil, mücelled -Kitâb'ül-Kuvve, mücelled -Kitâb'üs-Sefer'üs-Sânî min muhasarat'ül (...) -Şerhu Usûli'l-Fıkh, mücelled -Şerhü'l-Maa'rif, mücelled, 2 -Bâb'ül-Elif, mücelled -Usûli'l-Fıkh, mücelled</p>	<p>-Fütühâtü'l-Mekkiyye, be-hatt-i Şeyh Muhyiddin (...) rahmetullâh-i aleyh, 37 cild -Kitâbü's- Şerhü't-Ta'rim fî ilmü't-Tasavvuf, 1 cild -Kitâbü's-Şifâ min'et-Tıb, 3 cild -Kitâb'ül-Milel ve'n-Nihâl, 1 cild -[el]-Vasit fî'l-Fıkhî'l-İmamî'l-Gazâlî, 1 cild -Tefsîr-i Fârisî, 1 cild -Cüzü'l-cildü'l-aşer fî't-Tefsîrû'l-Kebîr, 1 cild -Fusûsü'l-hikem, be-hatt-i Şeyh Sadreddin, 1 cild -Cüzü's-sânî ve kitâbü'l-ihyâ, 1 cild -Cüzü'r-râbî ve kitâbü'l-ihyâ, 1 cild -Es-sânî min Kitabu'l-Faik fî Garîb'il Hadîs, be-tasnif-i Mevlana Carullah ,1 cild -Kitâbu't-Tahrucü'l-Gayb, be-hatt-i Hazreti Şeyh Sadreddin aleyh'r-rahme, 1 cild -Şerhü'l-Fusûsü'l-Mekke, 1 cild -Cem'î'l-Beyt'ül-Garîb, 1 cild -Şerhü'l-Divânî'l-Mütenebbî, 2 cild -Kitâbu't-Tahrîrû't-Takrîr fî's-Şerhü'l-Vecîz, 1 cild -Keşşâf-ı baz(?), 1 cild -İhtilâf'ül-Ulemâ, 1 cild -İcâbetü'l-Kulûb min el-İhyâ, 1 cild -Cüzü's-sânî mine't-Tahrîri'l Mesâil, 1 cild -Tefsîrû'l-İmâmî'l-Zâhidî, 1 cild -El-cüzü'evvel mine'l-Atabetü'l-Fakîh fî Şerhi't-Tebeenniye, 1 cild -Kitâbü'l-Kâmilü'l-Âle fî Ziyâgati'l vekâle, 1 cild -Kitâbü'l-mine'l-İhyâ'ül-Ulûm, 1 cild -Kitâbü'n-Nihâyet'ül-Müctehid, 1 cild -El-Hâmis'ül-aşer mine'l-Yakîn, 1 cild -Kitâb'ün-Nefehât, be-hatt-i hazreti Şeyh Sadreddin, 1 cild -Kitâb-ı diğeri Nihâyet'ül-Müctehid, be-cild-i sagîr -Kitâb-ı Riyâz'ül-Üns, 1 cild -Kitâbü'l-Garîb'ül-Hadîs, 1 cild -Kitâbü't-Tenbih'ül-Kulûb, 1 cild -El-Mücelled'ül-âhar'ül-İhyâ 1 cild -Kitâbü'l-Ankâ'il-Mugrib, te'lif-i Şeyh, 1 cild -Kitâbü'l-Edeb'ül-Kâtib, 1 cild -Evvel-i min(?) Kitâbü'l-Faik fî Garîb'ül-Hadîs, 1 cild -Kitâbü'l-Muhtasarü'l-Ahkâm, vakf-ı Mahmud Paşa, 1 cild -Tasrîfü'l-İbnü'l-Hâcib maa' şerhe, 1 cild -Kitâbü's-şerhi'l-Külliyât, 1 cild -Kitâbü'l-Metalî'ül-İmân, 1 cild -Kitâbü'l-Halkâi't-Ta'allul, 1 cild -Kitâbü'l-Câmi'ül-Usûl, 2 cild -Kitâbü't-Temsil ve'l-Muhat, 1 cild -Kitâbü'l-Mufassal, 1 cild -Kitâbü'l-Fusûs ve Miftâh'ul-Gayb, 1 cild -Tefsîr-i diğeri ba'z, 1 cild -Kitâbü'l-Köhnetü'l-Mevzuât fî'l-Ehadîs, 1 cild -Kitâbü'l-Mantık ve'l-Hikmet'ül-evvel, 1 cild -Kitâbü's-Sahîh-i Müslim, 1 cild -Kitâbü'l-İrşâd, 1 cild -Kitâbü'l-Müntehaü'l (...) ve'l-Emel, 1 cild -Divânî'l-Mütenebbî, 1 cild -Kitâbü'l-Marîfetü'l-İlmü'l-Hadîs, 1 cild -Kitâbü'l-Âhkâm, 1 cild -El-Cüzü's-sânî min Şerhü'l-Mufassal, 1 cild -Kitâbü'l-Bâ'isü'l-Ahkâm, 1 cild -Kitâbü'l-İlmi'l-Meşâyih Fârisî, 1 cild -Kitâbü's-Şems'ül-Muhtasar, Şemseddinü'l İsfehânî, 1 cild -Tefsîrü'l-gayr-ı ma'lûm, 1 cild -Kitâbü'l-Mufassal-i diğeri, 1 cild -Kitâbü'l Behcet'ül Beyza, 1 cild -Cild'üs-Sânî min Kitâb'ül-Mesâbih, 1 cild -Kitâbü's-Şerhi'l-Muhtelif, 1 cild -Kitâbü's-Sihâh, 1 cild -Kitâbü'l-gayr-ı ma'lûm fî'l-İlmü'l-Meşâyih, 1 cild -Kitâbü's-Sümûm mine't-Tıb, 2 cild -Kitâbü's-Şerhi'l-Kâfiye, 1 cild</p>
--	--

-Külliyyât, mücellled	-Kitâbü'r-Risâletü'l-Ebi'l Kasım el Kuşeyrî, 1 cild
-Kitâbü'l Fazlıyye, mücellled	-Kitâbü'l fî'l-Âbid ve Sihâhü'l-Lûğa, 1 cild
-Sicilât-i Risâlet-i İbn'ül Kâtib, mücellled	-Kitâbü's-Şerhi'l-Câmi'ü'l-Kebîr, 1 cild
-Yenbu'î fî'l Fıkh, mücellled	-Kitâbü't-Tahrir mine's-şerhi'l-Veciz, 1 cild
-Def'a Usûli'l-Fıkh, mücellled	-Er-Rabi-i' mine't-Tahrirü'l-Mesâil, 1 cild
-Semere-i Mahrûm (?), mücellled	-Kitâb'ül-Faris fî'l İlmü'l-Meşâyih, 1 cild
-Risâleti Muhammed Sebüşterî, mücellled	-Kitâb'ül-Meşiha, 1 cild
-Kitâbu'l-fi'n-Nahv, mücellled	-Kitâbü mine'l-Usûl, 1 cild
-Kanûn-ül-Edeb, mücellled	-El-Mücellledî's-Sânî min Tefsiri'l-gayr-ı ma'lûm, 1 cild
-Divân-ı Yek, mücellled	-Et-Tasnifü's-Sânî 'an Tasnifü'l-Ahkâmü'r-Rabbanî, 1 cild
-Miftâh'ül-Ulûm, mücellled	-fî's-Sânî ve Memleketü'l-Eşraf, 1 cild
-Divânu Ebi'l-Hasan mücellled	-Kitâb'ül-Mufasssal'ül-Kadı, 1 cild
-Mecmu' Fıkh'il-Lübâb, mücellled	-Kitâb'ül-Belâğa, 1 cild
-İtir min râd mahrûm'üt-tarik, mücellled	-Es-Sânî 'an Câmiu'l-Usûl, 1 cild
-Muhtâr'ül-Hakim, mücellled	-Es-Sânî 'an'ül-Mevzuât, 1 cild
-Kitâbu et-Tekmile fî'l-hisâb, mücellled	-El-Cüzü's-Sânî min Kitâbü'l-Ahkâmü'l-Hadis, 1 cild
-Kitâb'üt-Ta'bir, mücellled	-Kitâbü'l-İşaretü'l-Kurân, 1 cild
-Kitâb'üs-Sarf, mücellled	-El-Hâmis min Tahrirü'l-Mesâil, 1 cild
-Kitâbu Tedbir'il-emsile ve gayrihâ, mücellled	-Kitâbü'l-Gayet'ül-itizâm'il, 1 cild
-Tercümân'ül-Eşvâk, mücellled	-Kitâbü'l-fî'l Mantikü's-Siracü'l Urmevî, 1 cild
-Te'lifü İmâmu-Sirâceddin, mücellled	-Defter'ül-Kitâb'ür-Risâletü'l Ebi'l-Kasım el Kuşeyrî, 1 cild
-İss'ül-Siyâm, mücellled	-Kitâb'ül-Hâdî'üt-Tevzih, 1 cild
-Kitâb'ül-Metin, mücellled	-Kitâbü'l fî'l İlmî'l Firâset, 1 cild
-İhyâ'î'l-Ulûm, mücellled, 7	-Keşfü'r-Rumuz, 1 cild
-Risâletü'l-mufassiha, mücellled	-Kitâbü'r-Risâlet'i Nihâye, 1 cild
-Kitâb'ül-Besâir, mücellled	-Er-Râbi'ü'l-evvel 'ani't-Temhîd, 1 cild
-Hila' üt-Ta'lim, mücellled	-Kitâbü't-Tasrif, 1 cild
-Faslu Şehâdet'it-Tevhîd, mücellled	-Kitâb'ül-Muvaffak fî'l-İlmü'l Meşâyihü'l-Müzehheb, 1 cild
-Riyâz'ül-Üns, mücellled	-Kitâbü't-Tefsîrül-gayr-i ma'lûm, 1 cild
-Mevâkı'u'n-Nücûm, mücellled	-Kitâbü'l-Ma'arif, 1 cild
-Miftâh'ül-Gayb, mücellled	-El-cüz'üs-Sânî ani'l-İhyâ (?), 1 cild
-Kitâb'üs-Siyâsetin fî Tahsil'üs-Saadetin, mücellled	-Muhtârât Divânı, 1 cild
-Risâletü'l-Hâdiye, mücellled	-Kânûn'ül-Mes'ud fî'n-Nücûmü'l-Ebi'r-Reyhan, 1 cild-i Kebîr
-Kitâb'ün-Nefehât, mücellled	-El-Evvel 'an Kitâbü'l-Câmi'ül-Usûl, 1 cild
-Ankâ-i Muğrib, mücellled	-Kitâbü'l-'ani't-Tahsil, 1 cild
-Mûsaleh-i Tenzilât, mücellled	-Kitâbü'l-İber, be-hatt-ı Şeyh, 1 cild
-Şerhu Füsûl, mücellled	-Kitâb'ül-Muhtasar'ül-Keşâf, 1 cild
-Fütühâtü'l-Mekkiyye, mücellled, 37	-Tefsîrü'l-Farisî'l-Esterebâdî, 1 cild
-Vesâyâ-ı Fütühât, mücellled	-Kitâbü's-Şerhü'l Esmâ-i'l Şeyh ibn Hâcib, 1 cild
-Behcet'ül-Beyzâ, mücellled	-El cüzü'l-Evvel 'ani'l-Aziz (?), 1 cild
-Şerh-i Muhtelif, mücellled	-El cüzü'l-Evvel 'ani'l-Mevzuât, 1 cild
-Veciz maa' Şerh'il-Veciz, mücellled, 2	-El Meclis 'an Kitâb'ül-Ulûm, 1 cild
-Divân'ül-Edeb, mücellled	-Kitâbü'l Esheli'l Âli Muhtasarü'l-Ahkâm, 1 cild
-Kitâb'ül-Meşâyih, mücellled	-El Evvel'il 'an Muhtarâtü'l-Divânü'l-Şeyhü'l-Veli, 1 cild
-İhtilâfü'l-mezâhib, mücellled	-Kitâbü'l-Kûfi, 1 cild
-İhtilâf'ül-ulemâ, mücellled	-El evvel'il 'an Kitâbü'l-Câmi'ü'l-Usûl, 1 cild
-Şerhu'l-Kâfiye, mücellled	-Defterü'l-Evvel'il min Kitâbü'l-Ahkâm, 1 cild
-Kitâb'ül-İrşâd-i Âli Cevâhir'il Evrâd, mücellled	-El Mücellledü's-Sânî 'an Kitâb-ı Nihâyet'ül-Müçtehid, be-hatt-ı Şeyh Muhyiddin 'ül-Arabi kudsüllah'ül aziz, 1 cild
-Tevzi'ül-Hâdî, mücellled	-El Cildü'r-Râbi' 'an Garîbil' Hadis, 1 cild
-Hayr'ün-Neşr, mücellled	-Kitâbü'l-Divânü'l-Arabi (?) fî'l Lûğa, 1 cild
-Metali'ül-İmân, mücellled	-Kitâbü'r-Resâil fî İlmü'l-Meşâyih 1 cild
-Kitâb'ül-Mahsûl fi Usûl'ül Fıkh, mücellled	-El-Mücellledî'l mine't Tefsir, 1 cild
-Kitâb'ül-Muhtasar fi cild, bir pâre	-Kitâbü'l-Câmi'ü'l-Usûl, cüz-i evvel, 1 cild
-Cüz'ül-Mahrûm'ül-Evvel, mücellled	-Kitâbü'l-Mevaki'ü'n-Nücûm, 1 cild
-Şerhu Saniye-i ibn'il Fars, mücellled	-El-Mücellled min İhyai'l-Ulûmü's-Sâbi' 1 cild
-Def'a Şerh-i Kâfiye, mücellled	-El-Cüzü's-Sânî min İhyai'l Ulûm, 1 cild
-Edeb'ül-Kâdı, mücellled	-Kitâbü'l-Mantık, 1 cild
-Risâletü'l-Kuşeyrî, nâtamam, mücellled	-Kitâbü't-Taberî 1 cild
-Keş'ür-Rümûz, mücellled	-Tefsîrü'l-Kûfi, 1 cild
-Kitâb'ül-Münteka, mücellled	-Kitâbü'r-Ruhu'l-Kuds, be-hatt-ı Şeyhü'l Arabî, 1 cild
-Menâsik'ül-Hac, mücellled	-Kitâbü's-Sâdis min Câmi'i'l Usûl, 1 cild
-Ziyâdet'ül-Fıkh, mücellled	-Kitâbü't-Tarihü'l-Mülûk, 1 cild
-Nesh-i Sicil, mücellled	-Kitâb'ül-Besâir, 1 cild
-Kitâb'üs-Şihâb, mücellled	-Kitâb'ül-Müntehâb, 1 cild
-Kitâbu fî'l-Mantık, mücellled	-Kitâbü's-Sitayiş(?), 1 cild
-Şerhu Zemahşerî, mücellled	-Kitâbü'l-Kanûnce fî't-Tıb, 1 cild
-Kitâb'üt-Tahrir, mücellled	-Ve't-Tefsir, 1 cild
-Şerhü'l-Esmâ, mücellled	
-Kitâb'ül-Fasih, mücellled	
-Kitâb'ül-Milel ve'n-Nihâl, mücellled	
-Kitâb'ül-Garîbin fî'l-Lûgâ, mücellled	
-Sihâh-i Cevherî, mücellled, 3	
-Kitâb'ül-Maksad'il-Esnâ [fî Şerhi'l Esmatü'l	

<p>Hüsna], mücellled -Risâletü Kuşeyri-i diğer, mücellled -Kitâbü'l-Efâli İbn'ül-Kûtiye, mücellled -Kanûn'ül-Mes'ûd fî'n-Nücûmi'l-Ebi'r-Reyhan, mücellled -Kitâb'ül-Mantık, mücellled -Kitâbü'l-Muvaffakât, mücellled -Mecmûa'-i Şeyh -Edeb'ül-Kâtib, mücellled -Kitâb'üt-Temsil ve'l Muhadara, mücellled -Müntehâbü'l-Hallâc, mücellled -Şerhu Tenbîhi İbni Yusuf (?), mücellled -Maârif, mücellled -Resâil, mücellled -Kitâb-i [...] İbtidâi'l-Âlem, mücellled -Gayet'ül-itizâm'il-imâm'il-haremeyn, mücellled -Nihâyet'ül-Ukûl, mücellled -Tarih'ül-Mülûk, mücellled -Kitâb-i fî'l-Arab, mücellled -Kanûnca, Fârisî, mücellled -Tuhfet'ül-Mülûk, Fârisî, mücellled -Kimya'-yı Saâdet Fârisî, mücellled -Kerâmetü'l-Ârifin, mücellled -Mecmua' Fârisî, mücellled</p>	<p>-Kitâbü'l-Ukûl min el-İşaret(?), 1 cild -Kitâbü'l-Kutbü'l-Resâil, 1 cild -Kitâbü'l min'el-İhyâ, 1 cild -Kitâbü'ş-Şerhü'l Mesâil, 1 cild -Kitâbü't-Tenezzülâti'l Mufassaliye, 1 cild -Kitâbü'l-Fasihü'l(?) Kûfi, 1 cild -Kitâbü'r-Risâletü'l-Mufasssiha, 1 cild -Kitâbü'r-Risâletü'l-Kutbiyye, 1 cild -Es-Sâlis min'el Garibü'l Hadîs, 1 cild -Kitâbü'l-Köhne Mücellled fî Tezkiretü'l Evliya Fârisî -Kitâbü'l-Kaydü'ş-Şerhi'l-Ba'zı Muhtasarât, 1 cild -Kitâbü'l min-et-Tefsîr, 1 cild -Kitâb'ül-Münteka, 1 cild -Kitâb'ül-Fârisî-i gayri ma'lûm, 1 cild -Kitâb-ı Mâlik ibn Enes, 1 cild -Kitâbü'l-Hayr'ül-Beşer, 1 cild -Kitâbü'l min-el-İhyâi'l Ulûm, 1 cild -Kitâbü'ş-Şöhret, 1 cild -Kitâbü'l-Hakkü'l(?) Kulûbü'l Evvelle, 1 cild -Kitâbü'ş-Şâfi'ül fî'l Fıkh, be-hatt-i Kûfi, 1 cild -Divân'ül-Ebi'l Hasanü'l-Nihaye(?), 1 cild -Kitâbü't-Tahsilü'l-Usûl, 1 cild -Kitâbü'l-Ba'z mine'ş-Şifâü'l Ebi Ali fî'l Mantık, 1 cild -Kitâbü'r-Risâle fî'l İnşâ, 1 cild -Şerhü'l-Kasidet'ül İbn-i Fâris, 1 cild -Kitâbü's-Sâdisü'l-Yetim(?), 1 cild -Kitâbü'l-Fusûs, 1 cild -Vasiyyetü'ş-Şeyh 1 cild -Mushaf, Hazret-i Mahmud Paşa, 1 cild -Mushaf-ı Kebir fî'l Mescid, 1 cild -Mushaf-ı Kûfi fî'l Mescid, 1 cild -Mushaf-i diğer, 1 cild -Eczâ-i En'am, 30 cild -Harf-i (?) Hazret-i Şeyh fî'l Mescid, 9</p>
--	--

Sonuç

Sadreddin Konevî felsefe, hadis, tefsir ve fıkıh alanlarında çeşitli eserler telif etmiştir. Onun eserleri başta tasavvuf olmak üzere söz konusu alanlara yeni bir yönlemsel, kavramsal ve felsefi bakış açısı getirmiştir. Burada hazırladığımız katalog sayesinde Konevî gibi bir figürün yetişmesi sürecinde kitap ve kütüphanenin yeri ve önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Konevî Kütüphanesi ve burada bulunan kitaplar bilim, kültür, tasavvuf tarihi ve kütüphanecilik hakkında önemli bir veri tabanı niteliğine sahiptir. Kendi eserlerinin yanı sıra kütüphanesindeki kitaplar sayesinde Konevî'nin sadece bir sûfi değil, aynı zamanda önemli bir âlim ve devletin bazı sosyal-ekonomik meselelerde görüşüne başvurduğu bir kişi olduğu anlaşılmaktadır. Konevî Kütüphanesi'nde bulunan *Kitabü'l-Haraç* ve *Edebü'l-Kadı* gibi eserler bu bağlamda başta kadılar olmak üzere bütün hukuk adamları yöneticiler için önemli müracaat eserleriydi. O'nun yetiştiği bilimsel, dinî ve kültürel ortam ve beslendiği kaynaklar bu kütüphanede bulunan eserler sayesinde gün yüzüne çıkmaktadır. Kitaplar o dönemde sadece Konya'da değil bütün İslâm Dünyası'nda revaçta olan, felsefî ve tasavvufî eğilimleri ve bilimsel ve entelektüel ortamı da yansıtmaktadır. Konevî Kütüphanesi'ndeki eserler İslam dünyasının çeşitli bölgelerinde telif edilmiş olan eserlerin Konya'daki bilgin ve sûfler tarafından da takip ve temin edildiğini hatta bu sürecin oldukça güncel biçimde cereyan ettiğini göstermektedir. Yine bu kütüphane sayesinde âlimlerin ve temsil ettikleri ekollerin birbirleriyle ilişki ve etkileşimleri hakkında da yeni fikirlere ulaşılmaktadır. Bu bağlamda Konevî kendi çağdaşı olan Muhyiddin İbni Arabî, Mevlana Celaleddin Rumî, Nasîruddin Tûsî ve Ahi Evren gibi isimlerle doğrudan temas ve yakın ilişkiler içerisinde bulunmuş görünüyor. Kütüphanesindeki kitaplar İbn Rüşd, İbn Sina, Farabî, Birunî, İmam Gazzali ve Fahreddin Razî gibi önemli isimlerin felsefe, tıp, tarih tefsir, hadis, kelâm, dil, fıkıh gibi alanlarda ortaya koyduğu eserlerdir. Burada sunduğumuz kütüphane kataloğundaki isim ve eserler Konevî üzerinde etkili olmuş görünüyorlar.

1274'te kurulan Konevî Kütüphanesindeki kitapların kataloğuna Osmanlı evkaf tahrirlerinde rastlanmakta ve böylece söz konusu eserler Osmanlı belgelerinden tespit edilebilmektedir. Bu durum Osmanlı arşivinin bilim, kültür ve kütüphanecilik tarihi bakımından da önemini gözler önüne sermektedir. Görüldüğü gibi bugün bu belgeler sayesinde Osmanlılara ait yalnız siyasi ve askeri meselelere değil, Anadolu Selçuklu Devleti döneminde kurulmuş önemli bir kütüphanenin kataloğuna da ulaşmış bulunuyoruz. Bu araştırmada görüldüğü gibi, başta tahrir defterleri ve kadı sicil (şer'iyye) defterleri olmak üzere Osmanlı arşiv belgeleri vasıtasıyla kitabiyât ve kütüphanecilik kültürü ve tarihine ciddi katkılar

yapılabilir. Bu belgelerden elde edilecek bilgilerle kütüphaneler tespit edilerek, bunların yapısı, işletimi ve eserlerin kataloglarına dair önemli sonuçlara ulaşılabilir. Ortaya konulacak böyle bir veri tabanı sayesinde bilim, kültür, edebiyat ve sanat tarihine katkılar sağlanarak yeni bakış açıları ve perspektifler açılabilir.

Bugün Konya'da Yusuf Ağa Kütüphanesinde bulunan yazma eserlerden bazılarında bulunan kayıt ve notlardan, bunların Sadreddin Konevî Kütüphanesine ait oldukları hatta bizzat kendisinin telif ettiği kitaplar olduğu anlaşılıyor. Bu ibarelerin aynı sıra bu çalışmada belirlenen katalog sayesinde gerek Konya'da, gerekse diğer mahallerdeki kütüphanelerde, hatta bir şekilde özel koleksiyonlara girmiş bulunan yazma eserlerden Sadreddin Konevî Kütüphanesi'nden çıkmış olanlarının bazıları tespit edilebilir.

Osmanlı evkâf tahrirlerindeki kayıtlar aynı zamanda vakıf kurumunun kütüphanelerle olan ilişkisine, kapsam ve fonksiyonlarına da ışık tutmaktadır. 1274'te vakıf statüsü içerisine alınan Konevî Kütüphanesi bu sayede XX. yüzyıla ulaşabilmiş görünüyor. Devletin sağlamış olduğu malî kaynaklar ve denetleme mekanizmasıyla kütüphane ve kitapların korunma ve tamir gibi ihtiyaçları sağlanmış ve yüzlerce yıl okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Sadece Konevî Kütüphanesindeki eserlerin değil, kültür, bilim ve kütüphanecilik tarihimize ait onbinlerce yazmanın günümüze ulaşmasında vakıf kurumunun önemli bir yeri olmuştur. Türk kültüründe sahife ve kitaba atfedilen kutsallık vakıf kültürü ve mantığı ile bütünleştirilmiştir. Başta Moğol istilası süreci olmak üzere birçok sarsıntılı dönemler yaşayan Konya'da Konevî Kütüphanesi'nin yüzlerce yıl varlığını sürdürebilmesinin en önemli sebebi işte Türk kültüründe kitaba atfedilen kutsiyet ve vakıf medeniyeti çerçevesinde adeta yenibaştan kurgulanmış olan kütüphane ve kütüphanecilik olgusu olmalıdır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Tahrir Defteri (TT-d), no: 2, 40, 63, 399.
Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Küyüd-i Kadime Arşivi, no: TKG. KK. TT-d., no: 564, 565, 584.
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları (MCO), no: 116-1.
St. Cyrill and Methodis Kütüphanesi (Sofya), Oryantal Arşiv, Defter Koleksiyonu (D), no: 713.

2. Yayınlanmış Belgeler:

İNALCIK, Halil (1954). *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-ı Aroanid*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
KAHRAMAN, Seyit Ali (2009). *XVI. Yüzyıl Başlarında Karaman Vilâyeti Vakıfları*, Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

3. Tetkik Eserler:

AFŞAR, İrec (1374/1996). "Fihrist-i Kitâbhâne-i Sadrüddin-i Konevî", *Tahkikât-ı İslâmî*, c. X, no. 1-2, Tahran, s. 477-502.
BARKAN, Ömer Lütfi (1941). "Türkiye'de İmparatorluk Devri'nin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri", *İktisat Fakültesi Mecmuası*, II, İstanbul, s. 20-59.
BAYRAM, Mikâil (2001). "Sadru'd-din Konevî Kütüphanesi ve Kitapları", *Marife*, c. I, no. 2, Konya, s. 179-186.
BAYRAM, Mikâil (2002a). "Sadru'd-din Konevî Kütüphanesi ve Kitapları", *Türkler*, VII, Ankara, s. 892-898.
BAYRAM, Mikâil (2002b). "Türkiye Selçukluları Hakkında Yeni Bir Kaynak", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, Konya, s. 39-56.
DEMİRLİ, Ekrem (2008). "Sadreddin Konevî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 35, İstanbul, s. 420-422.
ERDOĞRU, M. Akif (2003). "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar I", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. XVIII, no. 1, İzmir, s. 119-160.
EREN, Mehmet (1999). "Yusuf Ağa Kütüphanesinde Hadise Dair Önemli Yazma Eserler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, Konya, s. 221-245.
ERÜNSAL, İsmail (2008). *Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
FAROQHI, Suraiya (1974). "Vakıf Administration in Sixteenth Century Konya", *Journal of the Economic and Social History of the Orient* XVII (2), Leiden, s. 145-172.
FAROQHI, Suraiya (2000). "Tahrîr", *The Encyclopedia of Islam*, (second edition), X, Leiden, s. 112-113.
İNALCIK, Halil (1978). "Mehmed II", *Millî Eğitim Bakanlığı İslâm Ansiklopedisi*, 7, İstanbul, s. 506-535.
KONYALI, İbrahim Hakkı (1964). *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*. Konya: Yeni Kitap Basımevi.
UZLUK, Feridun Nâfiz (1958). *Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi*, Ankara, Doğuş Limited Şirketi Matbaası.